

Dotkněte se Bulharska!

Vážení čtenáři, pokračujeme s naší rubrikou Dotkněte se Bulharska, která souvisí s myšlenkou, že ať jsme kdekoli na světě, Bulharsko navždy zůstává v našem srdci, neboť je to nejkrásnější místo na Zemi. Zároveň je však tento sloupek určen také našim českým přátelům. Fakta ukazují, že pokud navštívili naši zemi alespoň jedenkrát, zamilovali si ji a vracejí se znovu a znovu. Pro většinu z nich je Bulharsko především černomořské pobřeží s jeho rozsáhlými písčnými plážemi a výtečnou kuchyní s vůní aromatické čubrice. My ovšem víme, že naše země není pouze moře. Ona uchvacuje i nás samotné svými „veselými

údolími“ a „obřími horami“, kulturními a historickými památkami, jakými se mohou pochlubit jen málokteré evropské země. Jakýmkoliv směrem se podíváte, odhalíte čarokrásná místa, která si zaslouží být viděna, a místní kuchyně navíc obohatí vaše prožitky novými chutěmi a vůněmi.

Jak jsme již psali, Bulharsko je rozděleno do 6 regionů: Severozápadní, Severní centrální, Severovýchodní, Jihovýchodní, Jižní centrální a Jihozápadní.

Každá z oblastí je svým způsobem specifická a unikátní.

Sarafův dům v Samokově a historie rodiny Arieových

Arie znamená v hebrejštině „lev“.

Legenda praví

Žil byl otec se třemi syny. Jmenoval se Moše Avraam Arie. Žili ve Vídni, v centru hudby, umění a krásy. Těžko byste našli krásnější chlapce, než byli jeho

synové, avšak jeden z nich se svou krásou obzvláště vyjímal. Stalo se, že se jednoho dne mladík procházel vídeňskými ulicemi a spatřila jej snacha císařovny Marie Terezie – Josefína, jež se do něj

okamžitě zamilovala. Voda už nebyla s to uhasit její žízeň, přestalo jí chutnat, nemohla ani spát – Josefína prostě přišla kvůli mladíkovi dočista o rozum. „Já ho musím mít!“ umínila si Josefína a nastě-

hovala si jej do svého paláce.

Císařovi se její počin ale vůbec nelíbil, rozzlobil se a nařídil celé rodině Arieových neprodleně opustit hlavní město. Cesta je zavedla daleko po proudu Dunaje, usadili se na území dnešního bulharského Vidinu (tehdy v Osmanské říši). Stalo se tak asi v polovině 18. století. Postupně se rodina začala věnovat obchodu, ale brzy ji z dunajského města vyhnalo řádění zbojnických kárdžaliů.

Jeden z bratrů jménem Avraam odešel do Sofie a začal tam pracovat jako prodáváč. Posléze si jej všiml ajan ze Samokova (ajan či ajanin byl výraz pro vysokého úředníka, vlivného osmanského občana či guvernéra města a okolí) – byl jím Ahmed Emin Aga. Samokov je město v jihozápadním Bulharsku nedaleko Sofie. Je největším městem v okrese a centrem stejnojmenné samosprávy. Město se nachází v opravdu krásném kraji, obklopují jej majestátní svahy Rily, Plany, Verily a Vitoši. Samokov byl v té době proslulý čilým hospodářským a duchovním životem. Nebyl však nikdo, kdo by tu rozvíjel obchod s průmyslovým zbožím, a Emin Aga proto navrhl, aby Arie přijel do jeho města a pomohl s rozvojem obchodu. Nebylo to ale jen dobré slovo Emina Agy, jež bylo příčinou Arieova příjezdu do Samokova, velmož jej podpořil také finančně, a dokonce mu poskytl jeden ze svých domů, aby v něm mohl ubytovat sebe a svou rodinu. A tak byl v roce 1807 Avraam Arie jmenován správcem státní kasy ve městě, což byla funkce, kterou po něm dědili a dlouhá léta zastávali i jeho synové. Po jeho smrti si synové rozdělili vliv v bankovníctví, řemeslech a obchodu. Získali právo na výběr různých druhů daní a ukládali své zlato ve vídeňských bankách.

Během krymské války založili Arieovi dokonce svůj vlastní bankovní dům v Cařihradě a zásobovali tureckou armádu potravinami získanými od zadlužených tureckých bejů. Udržovali také čilé obchodní styky se samokovskými statkáři. Později rozvinuli dědicové starého Arieho v Samokově řadu dalších aktivit. Obchodovali se železem, sukem a kůžemi; získali právo na výběr desátku v celých okresech – v Samokově, Sofii, Niši a Prizrenu.

Jak léta plynula, členové rodiny nahromadili jmění a vybudovali si věhlas široko daleko. Přenesme se do Samokova poloviny 19. století: Rodina vlastní

několik mlýnů a plánuje stavbu moderní vysoké pece na výrobu oceli. Rodinný obchod sahá na trhy široko daleko. Ale ze všeho nejráději se věnovali mincím – směňovali tehdejší evropské zlatáky za turecké stříbrňáky, a proto si vysloužili přezdívku „sarafové“.

V roce 1854 Jehuda, Gabriel a Avraam Arieovi iniciovali v Samokově stavbu synagogy, proto jsou jejich jména vypsána zlatým písmem na mramorové desce nad vnějšími dveřmi budovy.

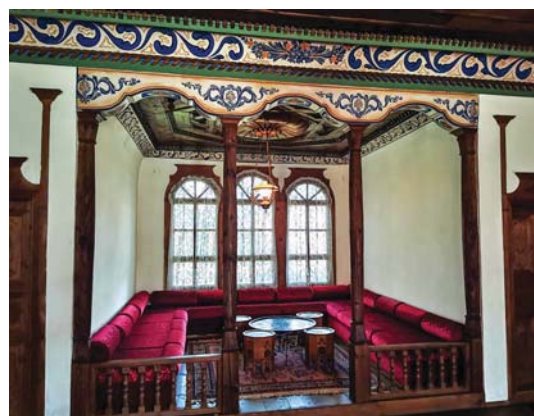
Stavba začala v roce 1855 a dokončena byla v roce 1858. O dva roky později dostala budova freskovou výzdobu. Synagoga byla vystavěna v dolní části Samokova, její poloha předznamenala vznik židovské čtvrti, která prosperovala v 19. a v první polovině 20. století. Samokov byl tehdy domovem asi pětadvaceti židovských rodin a za dvě dekády se jejich počet zdvojnásobil.

S vůní ožanky

V roce 1873 založili dva francouzští bratři Emile a Mignot Boucherovi v Paříži podnik. Jejich společnost German-drée (podle aromatické rostliny známé v češtině jako ožanka) se zabývala výrobou a distribucí parfémů. Firma měla na počátku 20. století velký úspěch nejen ve Francii, ale i v celé Evropě včetně Bulharska. Poté co Emil zemřel a Mignot byl zabit na frontě firmu koupili tři ambiciózní bratři z Bulharska – Izák, Jacques a Leon Arieovi. Avraam Arie zase založil filiálku v Bukurešti. Bratři doplnili aromatickou paletu vůní o bohaté bulharské vůně z růže, levandule a máty. Společnost byla na vzestupu! Zaměstnávala téměř 1 300 pracovníků ve třech městech a hlavní továrna se nacházela na sofijském bulváru Maria Luisa. Firma Arieových se stala nejuznávanější parfémovou společností na Balkánském poloostrově, rodina si dokonce vysloužila přezdívku Rothschildové z Balkánu.

Pohádka skončila po vypuknutí druhé světové války

Zákon na ochranu národa, schválený parlamentem v prosinci 1940 a podepsaný carem Borisem III. 20. ledna 1941, a celá řada dalších zákonů a nařízení, které na něj navazovaly, nejprve dostaly pod kontrolu a poté zcela zlikvidovaly židovské podniky, jejich majetek a občanská práva. Nejprve ekonomický holokaust, poté i fyzický. Během krátké doby bylo zlikvidováno asi 6 000 ži-

dovských podniků, z toho 226 velkých firem. Na jejich majitele byla nejprve uvalena jednorázová daň, která byla tak neúnosně vysoká, že v mnoha případech představovala faktickou likvidaci. Bankovní účty těchto firem byly zablokovány a přístup k nim natolik omezen, že to majitele odsoudilo k bídě. Veškeré úspory byly zabaveny. Na podzim roku 1942 byli zatčeni jeden z bratrů šestapadesátiletý Leon Rafael Arie (majitel firmy Germandrée) a jeho šestatřicetiletý synovec Rafael Izák Arie. 15. dubna následujícího roku byli oba na dvoře sofijské věznice oběšeni bez přítomnosti právníků a bez vědomí blízkých rodinných příslušníků. Celá prosperující rodina, která zanechala výrazné stopy ve společenském, hospodářském a kulturním životě Bulharska, byla dočista zruinována. Během následujících dvou let se celá početná rodina definitivně rozpadla, několik nejbližších příbuzných zemřelo přirozenou smrtí, další zahynuli nebo uprchli do různých koutů světa.

Sarafův dům

V sousedství synagogy postavené rodinou Arieových se dnes nachází jediný dochovaný rodinný dům, který teď společně navštívíme. Sarafův dům je malebným místem, ukrytým klenotem, který však návštěvníci města často přehlížejí a opomíjejí, což je za mě rozhodně škoda. Dům postavený uprostřed bývalé židovské čtvrti stojí ve velkém upraveném dvoře, porostlém zimostřezem, voňavými lipami a bílými břízami. Dům je obklopen vysokou, silnou a majestátní zdí postavenou z velkých říčních kamenů. Nefalšovaný obrozeňecký ráz mu dodává střecha z typicky červených tureckých tašek.

Otevírám těžké dubové dveře a vcházím dovnitř. Naprosté ticho. Je tu nesku-tečný klid. Dnes je dvůr prázdný a nikde nikdo. Hlavní cesta vedoucí od branky z dubového dřeva směrem k domu je také vydlážděna velkými oválnými kameny, po nichž se lehkými kroky přibližuji k domu. Kolem cesty jsou lucerničky, které ve tmě pozdním hostům a návštěvníkům svítí na cestu. Zelená tráva je pečlivě upravena a působí uklidňujícím dojmem, člověk se tu setká s krásou na každém kroku. Staré stromy, pravděpodobně současníci slavného rodu, vrhají stín na četné lavičky zastrčené pod nimi. Vybírám si jednu z nich a usedám. Ze staré kamenné kašny stále teče voda. Na-

tahuji ruku – je studená, přímo ledová. Kašna je hned před domem, který je zároveň nejmenším a nejskromnějším ze všech pěti sídel rodiny Arieových. Plocha domu činí 380 m² a svým komornějším a civilnějším charakterem patří k nejvýraznějším zástupcům tzv. městské symetrické či plovdivské architektury. Později jsem se dozvěděl, že největším palácem rodiny býval úchvatný dvoupatrový dům se zastavěnou plochou 600 m² a celkovou obytnou plochou 1200 m². Považte, světlo pronikající do interiéru tohoto majestátního domu skrze 101 oken naplňovalo jeho deset pokojů životem, radostí a veselím. Nádherné dřevěné stropy, mistrně zdobené vestavěné skříně a krby, měkké pestrobarevné koberce, obrovské bílé závěsy – opravdový skvost. Teplá voda byla z koupelny přiváděna přímo do kuchyně a útulné teplo proudilo i do pokojů. Krásný dům – mistrovské dílo bulharské obrozeňecké architektury, výsledek zručnosti samokovských řemeslnických samouků – dnes bohužel již neexistuje.

Natahuji ruce a otevírám zavřené dveře Sarafova domu

Po dřevěných schodech vestibulu vstupuji doprostřed obrovského prostorného salonu. Nahoře na stropě je vyobrazena Davidova hvězda, vsazená do nádherného a velkolepého vyřezávaného stropu – skutečný skvost! Z geometrického středu hvězdy visí grandiózní lustr, vrhající měkké světlo na luxusní perské koberce, na kterých se dočista ztrácejí mé kroky.

Jsem ohromen! Je tak příjemné stát na takovém bohatství. Stojím pohlcen touto krásou – musel jsem zůstat celé minuty potichu a vše vstřebávat. Nepřestávám fotit. V jednom patře je šest velkých pokojů a tři menší, ty jsou spíše vedlejší a tvořily jakési salonky seskupené kolem velké haly, pravděpodobně sloužily jako koutky pro zvláštní hosty. V rozlehlém salonu se prý ze vši té velkoleposti zachovaly v původní podobě pouze unikátní vyřezávané stropy a také část dekorativní obrazové výzdoby. Původní vybavení se nedochovalo a pro účely rekonstrukce posloužil nábytek charakteristický pro poslední čtvrtinu 19. století. Těžko soudit, do jaké míry je analogický s tehdejšími vybavením, ale částečně odráží ducha a vkus tehdejší epochy – jde o úžasnou kombinaci zahrnující vyřezávané stropy, ná-

stěnné malby, zákoutí s přístěnnými pohovkami a evropským nábytkem, dále niky ve stylu alafranga, vestavěné skříně, orientální perské koberce a porcelán. V domě je zachovalý hamam (domácí turecká lázeň), jenž je vytápěn pokojovými zděnými kamny a je pro samokovské domy typický.

Pracovna

V rohu pokoje stále ještě přesně odbíjejí čas velké kyvadlové hodiny. Psací stůl je umístěn uprostřed, když se dívám na jeho čtyři rohy, zdá se mi, jako bych měl každou chvíli uslyšet mocný řev každé z jeho čtyř vyřezávaných lvích hlav, které pravděpodobně souvisí s příjmením rodiny. Na stole po mé levici je umístěna červeně vázaná kronika rodiny Arieových. Užasle na ni hledím! Se zájmem si v ní listuji.

Dámský pokoj

Pokoji dominuje dechberoucí široká a měkká postel, pokrytá velkolepým královským baldachýnem. Nechybí elegantní nábytek, vyřezávané noční stolky po obou stranách postele a neskutečně měkoučké koberce, které člověka úplně pohltnou.

Koupelna

Vedle tohoto pokoje se nachází hamam – lázeň v tureckém stylu, z jejíž vyhřáté podlahy stoupala horká pára.

Pokoj pro hosty

Každý prvek tu vypovídá o dobrosrdečnosti a pohostinnosti majitelů. Široké a pohodlné pohovky s polštáři přímo vyzývají k posezení. Širokými okny sem proudí zelené světlo z venkovní zahrady. A nad tím vším září strop s ornamenty nejrůznějších tvarů, které dohromady tvoří obrovité slunce – jako by sluníčko samo sestoupilo z nebe a usadilo se přímo nade mnou.

Druhý pokoj pro hosty

V menším salonku nejspíš probíhala přátelská setkání v nejužším kruhu. Jsou tu krásné obrazy umístěné na nádherném nábytku. Dívám se na signaturu umístěnou v levém dolním rohu – autorkou je Hilda Arie (Dormont). Po osvobození od osmanské nadvlády rodina Arieových Samokov opustila a domy prodala nebo zůstaly opuštěny. Následně byly některé prostory využívány k nejrůznějším účelům jako ško-

Autentický recept z Jihozápadního regionu Bulharska, oblast Samokov

Třepaný kebab

Způsob přípravy:

Vepřové maso nakrájejte na středně velké kostky, cibuli na půlměsíčky. Z paprik a pálivých papriček vykrojíte semínka a nakrájejte na delší, tenké proužky.

Do většího hrnce dejte olej a smažte maso dozlatova. Poté přidejte cibuli a papriky. Ochutíte solí, pepřem a saturejkou, hrnec přikryjte pokličkou a nechte vše podusit. Směs každých 5-10 minut protřepejte.

Duste, dokud maso neměkne. Nakonec přidejte mletou sladkou papriku a naпоследy protřepejte.

Hotové jídlo ozdobte čerstvě nasekanou petrželkou a můžete servírovat.

Potřebné suroviny:

700 g vepřového masa z kýty

3 cibule

3 zelené nebo červené papriky

2 pálivé papričky dle chuti

3 lžice slunečnicového oleje

Petrželka

Sůl, pepř, mletá sladká paprika a čubrica (saturejka) * dle chuti

* Koření „čubrica“ zakoupíte v obchodech s bulharskými nebo balkánskými potravinami

la, sklady tabáku atd. Knihovna rodiny Arieových, pro níž byla v jednom z domů vyhrazena zvláštní místnost, byla v roce 1896 předána do správy ústřední synagogy v Sofii. V knihovně se našel i originál rodové kroniky.

Jak se dostanete k Sarafovu domu?

Nachází se na ulici Knjaz Dondukov 11 v Samokově asi 900 metrů (přibližně 11 minut chůze) severně od parku Krajské.

V současné době je Sarafův dům z velké části zrekonstruován a je zde muzeum. Spravuje ho dárcovský fond Třináct století Bulharska. V roce 1972 byl Sarafův dům prohlášen kulturní památkou celonárodního významu. Otevírací doba je od úterý do soboty: 10:00–18:00. V neděli a v pondělí je zavřeno. Vstupné činí 4 leva, studenti a senioři zaplatí 2 leva. Pro děti do 7 let a návštěvníky s tělesným postižením je vstup zdarma. ♦